

ნიკოლაი ბერდიაევი

Никола́й Бердя́ев

დემოკრატია, სოციალიზმი და თეოკრატია

ყოფიერება, თავისუფლება, ღმერთი

გამომცემლობა „აქტი“

თბილისი / 2024

წინამდებარე გამოცემა აიერთიანებს ნიკოლაი ბერდიაევის ორ ტექსტს: 1. დემოკრატია, სოციალიზმი და თეოკრატია, 2. ყოფიერება, თავისუფლება, ღმერთი.

მთარგმნელი: დიმიტრი უჩანეიშვილი

კორექტორი: ნინო ჯავახიშვილი

გამომცემელი: გიზო ცაცუა

გამომცემლობა „აქტი“, 2024

ვებ-გვერდი: AKTI.GE

© გამომცემლობა „აქტი“

ISBN 978-9941-8-6594-7

სარჩევი

დემოკრატია, სოციალიზმი და თეოკრატია.....	5
ყოფიერება, თავისუფლება, ღმერთი.....	49
ყოფიერება და თავისუფლება.....	49
ადამიანის მონობა ყოფიერებისადმი.....	49
ღმერთი და თავისუფლება.....	67
ადამიანის მონობა ღმერთისადმი.....	67

დემოკრატია, სოციალიზმი და თეოკრატია

|

მე დემოკრატიისა და სოციალიზმის სულიერი ფუძემდებლური პრინციპები მაინტერესებს და, ამდენად, ჩემი კვლევის საგნად ვხდი არა ნახევრად დემოკრატიისა და ნახევრად სოციალიზმის მრავალფეროვან ფორმებს, არამედ ამ ტიპების ზღვრულ გამოხატულებებს, მათ „იდეას“. დემოკრატია და სოციალიზმს შორის არსებობს სხვადასხვა გარდამავალი ფორმები, მათი შეხამება და კომბინაციები. არსებობს უამრავი პარტია, რომლებიც საკუთარ თავს სოციალ-დემოკრატიულს უწოდებს, მაგრამ მართლები იყვნენ ბოლშევიკები, როდესაც გააუქმეს სახელწოდება „სოციალ-დემოკრატიული“ და საკუთარ თავს კომუნისტები უწოდეს, ანუ

„კომუნისტურ მანიფესტს“ დაუბრუნდნენ. მარქსი კომუნისტი იყო. ის არ იყო სოციალ-დემოკრატი და არასოდეს ყოფილა დემოკრატი. პათოსი მისი არსებითად ანტიდემოკრატიულია. „მეცნიერული“ სოციალიზმი წარმოიქმნა და ევროპის ხალხების აზრსა და ცხოვრებაში შევიდა არა როგორც დემოკრატიული მოძღვრება. ასევე არადემოკრატიული და ანტიდემოკრატიული იყო სენ-სიმონის უტოპიური სოციალიზმი, რომელიც წარმოადგენდა რეაქციას საფრანგეთის რევოლუციამდე და დიდწილად ჟ. დე მესტრის მოძღვრების სულიერი მონათესავე გახლდათ. დემოკრატია და სოციალიზმი ფუნდამენტურად ეწინააღმდეგებიან ერთმანეთს. რუსი კომუნისტები მართლები არიან ამის მტკიცებისას. ჟორესის ტიპის დემოკრატიული სოციალიზმი, დასაბუთებული ადამიანისა და მოქალაქის უფლებათა დეკლარაციის ფარგლებში, არ წარმოადგენს ჭეშმარიტ სოციალიზმს. ეს ნახევრად სოციალიზმია, რომელიც არ გამოხატავს სოციალისტურ იდეას. ჩვენი სოციალისტ-რევოლუციონერები და მენშევიკებიც, როგორც ჩანს, მემარცხენე დემოკრატები უფრო არიან, ვიდრე სოციალისტები.

დემოკრატიას ფორმალური ხასიათი აქვს, მან თავად არ იცის საკუთარი არსი და დასამტკიცებელი პრინციპის ფარგლებში არანაირი არსი არ გააჩნია. დემოკრატიას არ სურს იცოდეს, რისთვის ხდება ერის ნების გამოხატვა და არ სურს, ერის ნება რაიმე

უმაღლეს მიზანს დაუქვემდებაროს. იმ წუთს, როდესაც დემოკრატია გააცნობიერებს მიზანს, რომლისკენაც უნდა ისწრაფოდეს ერის ნება, იგი მოიხვეჭს ღირსეულ საგანს საკუთარი ნებისთვის და პოზიტიური არსით შეივსება. მან ეს მიზანი, ეს საგანი, ეს არსი თავად ნების გამოხატვის ფორმალურ პრინციპზე მაღლა უნდა დააყენოს, საზოგადოების ფუნდამენტად უნდა აქციოს, მაგრამ დემოკრატია იცის ნების გამოხატვის მხოლოდ ფორმალური პრინციპი, რომელსაც ყველაზე მეტად აფასებს და არ სურს, რომ იგი რაიმეს დაუქვემდებაროს. დემოკრატია გულგრილია ერის ნების მიმართულებისა და შინაარსისადმი და არავითარი კრიტერიუმი არ გააჩნია ამ მიმართულების (რომელშიც ერის ნება ცხადდება) ჭეშმარიტებისა თუ სიყალბის დასადგენად ერის ნების ხარისხის განსაზღვრისათვის. ერის მმართველობა უსაგნოა, იგი არ არის მიმართული რაიმე ობიექტისადმი. დემოკრატია გულგრილი რჩება კეთილისა და ბოროტისადმი. იგი ტოლერანტულია, რადგან გულგრილია, რადგან მას დაკარგული აქვს სიმართლის რწმენა, იგი უძლურია აირჩიოს სიმართლე. დემოკრატია სკეპტიკურია. იგი სკეპტიციზმისა და ურწმუნობის საუკუნეში ჩნდება, როდესაც ხალხს დაკარგული აქვს ჭეშმარიტების მყარი კრიტერიუმები და უძლურია აღიაროს რომელიმე აბსოლუტური ჭეშმარიტება. დემოკრატია არის უკიდურესი რელატივიზმი, იგი ყოველივე აბსოლუტურის

ყოფიერება, თავისუფლება, ღმერთი

ყოფიერება და თავისუფლება.

ადამიანის მონობა ყოფიერებისადმი

მეტაფიზიკა მუდამ ონტოლოგიად, ყოფიერების ფილოსოფიად ყოფნას ცდილობდა. ეს ძალიან ძველი ფილოსოფიური ტრადიციაა. მისი მთავარი ფუძემდებელი პარმენიდეს, ის უპირატესად ონტოლოგია. პარმენიდეს არაფერი ჰქონდა უფრო განყენებული, ვიდრე ყოფიერების ცნება. პლატონი ვერ ურიგდებოდა ასეთ განყენებულობას და ყოფიერების პრობლემის გართულებასა და დაზუსტებას ცდილობდა. მაგრამ პლატონისგანაც ონტოლოგიური ტრადიცია იღებს სათავეს. ჩვენს დროშიც კი ონტოლოგიური ფილოსოფიის მიმდევრები პლატონიკოსები არიან. მე დიდი ხნის წინ დავეჭვდი

ონტოლოგიზმისა და, კერძოდ, პლატონის ონტოლოგიზმის ჭეშმარიტებაში, რაც ჩემს წიგნში „შემოქმედების აზრი“ გამოვხატე, სადაც ყოფიერებაზე თავისუფლების პრიმატს ვამტკიცებდი, თუმცა ჩემი ტერმინოლოგია არასაკმარისად მკაფიო და თანმიმდევრული იყო. დღეს მეტად, ვიდრე ოდესმე, ვფიქრობ, რომ ონტოლოგიზმი მცდარი ფილოსოფიაა. ჭეშმარიტად ეგზისტენციალური ფილოსოფია მიმაჩნია, რაც აზროვნების განსხვავებული ტიპია და განსხვავებული აღქმაა *essentia*-სა და *existentia*-ს შორის ოდინდელი დამოკიდებულების პრობლემისა. ჭეშმარიტი ფილოსოფია კონკრეტული რეალობის, არსებულისკენ უნდა ისწრაფოდეს. ასეთი მიმდინარეობა არსებობს ფილოსოფიურ აზროვნებაში. სხვათა შორის, პლატონთანაც არსებობდა მარადი ჭეშმარიტება, მიუხედავად მისი განყენებული ონტოლოგიზმისა.

ყოფიერების პრობლემა პირველ რიგში არის პრობლემა იმისა, თუ რამდენად წარმოადგენს იგი აზროვნების კონსტრუქციას, ანუ სუბიექტის მიერ განხორციელებულ ობიექტივირებას, ანუ რაღაც მეორადსა და არა პირველადს. ყოფიერება ცნებაა, ანუ რაღაც, რამაც ობიექტივირებული აზრი გაიარა, მასზე აბსტრაქციის ბეჭედია დასმული და ამდენად იგი, მსგავსად ყველა სახის ობიექტივირებისა, იმონებს ადამიანს. არსებობის პირველ სუბიექტივირებაში ყოფიერება საერთოდ არ არის მოცემული,

ჩვენ არ გავგაჩნია ყოფიერების მოცემულობის გამოცდილება. პარმენიდესთან, პლატონიზმში, ონტოლოგიზმში ჭეშმარიტი, იდეალური ყოფიერება არის ზოგად-უნივერსალური, ხოლო ცალკეულ-ინდივიდუალური არის ან წარმოებული და დაქვემდებარებული, ან მოჩვენებითი. იდეალური, იდეურია ჭეშმარიტად რეალური. რეალურია უნივერსალიები. მრავლობითი და ინდივიდუალური სამყარო მეორადი, ასახული, არა სრულად რეალურია, მასში ყოფიერება არყოფნასთან არის შეზავებული. ასეთია ბერძნული ფილოსოფიური აზრის მწვერვალი, რომელიც ახალ და უახლეს ონტოლოგიურ ფილოსოფიაშიც ძალაშია. თუმცა საპირისპიროც მართალია: სწორედ ეს ემპირიული, ობიექტივირებული სამყარო წარმოადგენს ზოგადის, კანონის, აუცილებლობის, ყოველივე ინდივიდუალურისა და პირადის უნივერსალური საწყისებით იძულების სამეფოს, სულიერი სამყარო კი არის ინდივიდუალურის, ცალკეულის, პირადის, თავისუფლების სამეფო. „ზოგადი“, ობიექტურად მაიძულებელი, მხოლოდ ამ ემპირიულ სამყაროში ბატონობს, ის არ გვხვდება სულიერ სამყაროში. სული, გავრცელებული შეხედულების საპირისპიროდ, უპირველეს ყოვლისა, „ზოგადის“ საპირისპიროა, ის მხოლოდ ცალკეულს ცნობს. ცალკეულისა და მრავლობითის პრობლემა იმისგან განსხვავებულად უნდა დაისვას, როგორც ამას პლატონი და პლატონიკოსები აკეთებენ. ადამიანის